

Asia: VN/17978/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi toimeentulotuen tarpeellisen suuruisten asumismenojen määrästä annetun valtioneuvoston asetuksen liitteen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi perustoimeentulotuen hyväksyttävien asumismenojen kuntakohtaisista enimmäismääristä vuodelle 2026.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue toteaa, että asetuksessa esitetyt muutokset eivät koske alueemme kuntia. Hyväksyttävien asumismenojen enimmäismäärät säilyvät vuoden 2025 tasolla, eikä asetuksella siten ole vaikutuksia alueen asukkaiden perustoimeentulotukeen tai hyvinvointialueen hallinnollisiin tehtäviin. Toisaalta juuri tämä seikka, että toimeentulotuessa huomioitavien enimmäisasumismenojen määrä ei alueella nouse, vaikuttaa alueen toimeentulotukea saavien asukkaiden toimeentuloon mahdollisesti heikentävästi.

On tärkeää, että asumismenojen rajojen määrittely perustuu ajantasaisiin ja alueellisesti tarkkoihin asumiskustannustietoihin. Tämä varmistaa, että päätöksenteko on tietoperustaista ja että tuki vastaa tuen saajien todellista tilannetta. Vuokramarkkinoilla voi tapahtua nopeita muutoksia, mutta sääntelymalli, joka perustuu keskiarvoihin ja vähintään vuoden viiveeseen, ei tue nopeaa reagointia esimerkiksi vuokrapiikkien tai alueellisten asumiskriisien yhteydessä. Aikuissosiaalityö joutuu tällöin kantamaan hallinnollisesti ja moraalisesti vastuuta tilanteista, joita järjestelmä ei kykene tukemaan ajallaan. Etelä-Pohjanmaan aikuissosiaalityössä on kokemuspohjainen havainto siitä, että paikalliset, äkilliset asumistarpeet voivat vaikuttaa vuokramarkkinoihin nopeasti ja voimakkaasti. Esimerkiksi Ukrainan sotaa paenneiden saapuminen sekä suurten tuulivoimalahankkeiden aiheuttama työvoiman tilapäinen majoitustarve lisäsi asuntojen kysyntää tietyillä alueilla. Tämä johti paikoin vuokrien nousuun tai tilanteisiin, joissa toimeentulotuen asiakkaat joutuivat ottamaan vastaan kalliimpia asuntoja kuin mitä tukijärjestelmän normit olisivat mahdollistaneet, koska edullisia asuntoja ei ollut saatavilla. Tällaiset tapaukset korostivat tarvetta sille, että toimeentulotuen

enimmäisasumismenot voisivat joustavammin vastata nopeasti muuttuvaan paikalliseen tilanteeseen.

Hyväksyttävien asumismenojen enimmäismäärät vaikuttavat keskeisesti siihen, miten perustoimeentulotuki turvaa ihmisten mahdollisuudet kohtuulliseen asumiseen. Tämän vuoksi alueelliset erot tulee huomioida oikeudenmukaisella ja selkeällä tavalla, ja muutokset on toteutettava läpinäkyvästi. Viive tilastojen ja tulevaisuuden enimmäisasumismenojen hyväksyttävästä määrästä -eli että v. 2024 tilastot määrittävät v. 2026 kuntakohtaisia asumismenoja- voi aiheuttaa viivettä myös siinä, miten hyvin enimmäismäärät vastaavat vuoden 2026 tasoa, erityisesti niillä alueilla, joilla asumiskustannusten kehitys on ollut nopeaa. On huomioitava, että mikäli enimmäismäärät eivät riitä kattamaan todellisia asumismenoja, tämä voi lisätä tarvetta täydentävälle ja ehkäisevälle toimeentulotuelle. Tällöin seurauksena voi olla paitsi asiakkaiden taloudellisen tilanteen monimutkaistuminen, myös hyvinvointialueen palvelujärjestelmän hallinnollinen kuormittuminen. Pidämme tärkeänä, että pyrittäisiin selvittämään keinoja nopeuttaa reagoimista asumiskustannusten muutoksiin siten, että enimmäismäärät pysyisivät paremmin ajan tasalla.

Sosiaalityön näkökulmasta on syytä kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu muutosperuste – keskimääräisen vuokran ylittäminen vähintään 20 eurolla ja tilastollisesti riittävän asiakasmäärän edellyttäminen – voi jättää väliinputoajia. Keinotekoinen euromääräinen raja voi sulkea pois kuntia, joissa asiakkaiden vuokramenot ylittävät voimassa olevat enimmäismäärät, mutta eivät riittävästi ylittäkseen asetetun kynnyksen. Samoin pienemmissä kunnissa tuensaajien määrä ei välttämättä ole riittävä muutoksen perusteeksi, vaikka yksittäisten asiakkaiden kohdalla tuen riittämättömyys olisi ilmeistä. Lisäksi keskiarvotarkastelu ei huomioi yksilöllisiä tilanteita tai vuokrahajontaa, mikä voi johtaa siihen, että kohtuullisistakin asumismenoista jää osa katettavaksi muilla tukimuodoilla. Tällaiset tilanteet lisäävät aikuissosiaalityön tehtäviä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen osalta ja voivat vaikeuttaa asiakkaiden oikea-aikaista ja yhdenvertaista tuensaantia. Nykykäytännössä perustoimeentulotuen piirissä tapahtuva yksilöllinen harkinta asumismenoissa on rajallista, mikä voi osaltaan ohjata asiakkaita aikuissosiaalityön piiriin tilanteissa, joissa tuen tarve olisi perusteltua jo perustoimeentulotuessa.

Vaikka kyse on valtakunnallisesta sääntelystä, sen vaikutukset heijastuvat paikallistasolle. Toimeentulotukeen liittyvää sääntelyä tulee kehittää vuorovaikutuksessa kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa, jolloin tukijärjestelmä toimii yhtenäisenä kokonaisuutena ja tukee muuta palveluohjausta ja ehkäisevää työtä.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue toteaa, että asetusluonnoksen muutoksilla ei ole suoria vaikutuksia alueemme kuntiin tai asukkaisiin, mutta pidämme tärkeänä, että asumismenojen rajat perustuvat ajantasaiseen tietoon ja alueelliseen todellisuuteen. Korostamme vaikutusten arvioinnin, yhdenvertaisuuden ja paikallisen yhteistyön merkitystä jatkovalmistelussa nyt ja tulevaisuudessa.

Valmistelussa ja lausuntopyynnössä olisi voitu tuoda taulukkoliitteenä paremmin esiin kaikkien kuntien toimeentulotuen saajien asumiskustannusten tilastollista kehitystä, näin valmistelu olisi ollut huolellisempaa, perustellumpaa ja läpinäkyvämpää.

Penninkangas Tanja

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue - sosiaalijohtaja Tanja Penninkangas,
asiakasohjauksen ja sosiaalityön palvelualuejohtaja Päivi Saukko,
palveluyksikköjohtaja Tytti Luoto ja aikuissosiaalityön vastuuyksikköjohtaja
Taija Rantamäki